

2. Занько Т. З келихом у наплічнику, або нові види туризму в Україні. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/zhyttieve-seredovyshche/item/8298-z-kelykhom-u-naplichnyku-abo-novi-vydy-turyzmu-v-ukraini.html>

3. Ковешніков В.С., Гармаш В.В. Винний та гастрономічний туризм: важливий потенціал розвитку економіки / В. С. Ковешніков, В. В. Гармаш // Інвестиції: практика та досвід. - 2017. №4. С. 32-37.

4. Любіцева О.О. Перспективи розвитку винного туризму в Україні: світовий контекст. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/lubiceva10.htm

7. Матвеев В.В. Винний туризм як рекламний фактор й інструмент для стимулювання розвитку конкурентного потенціалу виноробних підприємств України. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/matveev.htm

6. Виноградарство та виноробство сьогодні. Вектор руху та розвитку галузі. URL: <https://www.syngenta.ua/news/novini-kompaniyi/vinogradarstvo-ta-vinorobstvo-sogodni-vektor-ruhu-ta-rozvitku-galuzi>

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УРБАНІСТИЧНИХ СИСТЕМ: ЗНАЧЕННЯ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ У БЛАГОУСТРОЇ ТЕРИТОРІЙ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Загоруйко К. Є., студентка 1 курсу факультету Економіки і права

Михайлова Є. О., к.т.н., доцент кафедри Технологій і безпеки життєдіяльності

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Вступ. Хоча конкретного значення звичного для людства поняття «місто» не існує через структурні та правові особливості країн світу, найбільш широко використовується визначення, що місто – це тип людського поселення, населення якого переважно зайняте видами діяльності, які не є сільським господарством [1]. Міста, особливо великі, – це території з глибоким антропогенним навантаженням. Промислові підприємства забруднюють усі складові біосфери: атмосферу, гідросферу та літосферу. Одним з чинників, що зменшує негативний антропогенний вплив на планету, є зелені насадження, але сьогодні тенденцією є процес зменшення їх кількості в урбаністичних умовах – перевага надається об'єктам виробництва.

Мета роботи: визначення ролі зелених насаджень та встановлення відповідності нормативів озеленення в умовах сучасної урбанізації.

Виклад основного матеріалу. Процес урбанізації, тобто процес підвищення ролі міст у житті суспільства, відбувався протягом усієї людської історії, але найбільших масштабів він набув на початку XIX століття. Це пояснювалося стрімкими темпами людського розвитку, збільшенням кількості населення планети Земля та зміною суспільних потреб: невеликі селища та села вже не можуть забезпечити мешканців новими базовими речами. Особливо різкий перелом у розвитку самого процесу урбанізації наступив у другій половині XX сторіччя – він одержав назву «міської революції» [2].

Кількість «бетонних лісів» по всій планеті невпинно зростала, рівень розвитку суспільства та потреб – відповідно, а разом з цим і кількість хвороб

людського організму, причиною чого є неправильна забудова міст. Безперечно, великі міста повніше задовольняють духовні запити людей, краще забезпечують достаток і розмаїтість товарів і послуг, доступ до сховищ інформації, але надавати переваги «міським» забудовам без врахування важливості рекреаційних територій є недопустимим у сучасному екологічному місті.

Незважаючи на переваги міського життя, міське середовище для людей є штучним і відірваним від природного. І, звичайно, воно шкідливо впливає на здоров'я населення: забруднення атмосферного повітря, дефіцит сонячного проміння, якість питної води, а також скупченість населення, недостатність зелених насаджень тощо. Остання проблема є особливо актуальною у сучасних умовах урбанізації та глобальної екологічної кризи.

У містобудуванні озеленення є складовою частиною спільного комплексу заходів із планування, забудови і благоустрою населених місць: РОСЛИНИ відіграють чималу роль у облаштуванні міста: вони виконують такі функції: стабілізація вітрового режиму, «розвантаження» повітряних мас; охолодження міського «острова тепла»; виділення кисню в атмосферу; поглинання забруднювачів атмосферного повітря; підвищення відносної вологості повітря та зменшення її добових і сезонних коливань; затінення, зниження шуму, фільтрування пилу; поліпшення естетичних властивостей урбанізованих ландшафтів; архітектурний елемент загального вигляду; засіб просторового розчленування міста; дерева визначають межі огляду, розділюють площі й підкреслюють видові місця; дерева направляють лінії вуличного руху; підвищення безпеки вуличного руху [3].

Основа системи озеленення сучасного міста – це насадження на житлових територіях, на ділянках шкіл, дитячих установ. Їх доповнюють насадження загальноміського та районного значення в парках культури і відпочинку, дитячих, спортивних та інших спеціалізованих парках, в скверах і на бульварах, на промислових, комунально-складських територіях, на смугах відводу земель для транспортної комунікації, а також заповідники, санітарно-захисні та водоохоронні зони.

Формування системи озеленення та її нормативи у різних населених пунктах залежить від географічного розташування, місцевих умов: кліматичних, природно-ландшафтних; розмірів; народногосподарського профілю; планувальної структури території. Озеленення має проводитися за науково обґрунтованими принципами і нормативам. Також при будівництві необхідно стежити за збереженням кількості існуючих насаджень [4].

В Україні у 2003 році було ухвалено закон «Про затвердження Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України», де наведено норми озеленення територій нашої країни. Дані представлено у таблиці 1.

У містах України зелені насадження розташовані на площі 4,6 тис. км² (38,4 % міських територій), а для загального вжитку вони доступні на площі 1,6 тис. км² (13,4 % міських територій).

В Україні на одного міського мешканця припадає приблизно 17,3 м² зелених насаджень. За міжнародними нормами, цей показник має бути не

меншим за 20 м². Лише сім міст України відповідають цьому показнику: Горлівка, Краматорськ, Слов'янськ, Лисичанськ, Луганськ, Київ, Кривий Ріг. У Харкові ж показник кількості зелених насаджень на особу дорівнює 10,0 м², що в два рази менше за міжнародні норми [5].

Таблиця 1

Нормативні показники рівня озеленення різних структурних елементів
у межах міста

Структурні елементи	Рівень озеленення, %
1. Озеленені території загального користування	
Міські парки	65-80
Дитячі парки	40-55
Спортивні парки	15-30
Меморіальні парки	30-65
Зоологічні парки	15-40
Ботанічні парки	40-70
Сквери	75-85
Бульвари	60-75
2. Озеленені території обмеженого користування	
Житлові райони	Не менше 25
Ділянки шкіл	45-50
Ділянки дитячих установ	45-55
Ділянки громадських будинків	Не менше 40
Ділянки навчальних закладів	Близько 50
Ділянки культурно – освітніх установ	40-60
Ділянки спортивних пристроїв і споруд	30-50
Ділянки установ охорони здоров'я	55-65
3. Озеленені території спеціального призначення:	
біля санітарно-захисних і охоронних зон	60-80
на вулицях	не менше 25

Екологізація – найактуальніше питання всесвітнього товариства, саме тому цій темі приділяють дуже багато уваги під час учбового процесу. Це стосується виховання навичок екологічної свідомості та відповідальності не на словах, а прикладами реалізації їх у повсякденності. Впровадження елементів життєвої урбаністики в естетичне облаштування та благоустрій території житлового комплексу, державного чи комунального підприємства є дуже актуальним, а озеленення міст – характерна риса сучасних мегаполісів [6].

Авторкою наукової роботи було проведено дослідження території Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця,

де вона зараз навчається, для визначення відповідності ступня озеленення території закладу встановленим нормативам.

За результатами фізико-агрохімічних показників, ґрунт з території університету – це реградованим чорноземом, який є високо продуктивним для рослинності.

Встановлено, що на території університету висаджено багато різноманітних видів рослин, серед яких є такі, що позитивно впливають на здоров'я студентів та викладачів і створюють сприятливу екологічну ситуацію на території закладу, а саме:

1) ялина. Дерево, яке вважається найкращим вартовим тиші. Ялина зміцнює імунітет, допомагає розслабитися і бореться з нервозністю, благотворно впливає на шкірний покрив і тонізує організм людини в цілому.

2) береза. Листя цього дерева очищають повітря від промислових і вихлопних газів, є не дуже вибагливими до ґрунту, більшість дуже морозостійкі, не страждають від весняних заморозків.

3) клен. Листя цього дерева затримує пил і кіптяву, вбирає вуглекислий газ, органічні сполуки типу фенолів, абсорбує шкідливі речовини;

4) липа. Цей вид дерев з величними і густими кронами дає багато тіні, покращує тепловий режим, поглинає шум, вбирає пилове забруднення з повітря завдяки липкому покриттю на листках, виділяє велику кількість фітонцидів, оздоровлюючи середовище;

5) черемха звичайна. Дерево висотою від 4 до 10 м, невимоглива до умов зростання. Дає їстівні плоди, що володіють лікувальними властивостями;

6) каштан. Одне доросле дерево каштана очищає від вступників вихлопних газів простір об'ємом до 20 тис. м³. При цьому, на відміну від багатьох інших дерев, каштан розкладає отруйні речовини майже без шкоди для свого здоров'я;

7) тополя. За кількістю поглинається вуглекислого газу і виділяється кисню 25-річна тополя перевершує ялину в 7 разів, а за ступенем зволоження повітря – майже в 10 разів. [7];

8) дуб. У всіх частинах цього дерева містяться фітонцидні речовини, дезінфікуючого характеру.

9) туя. Цінність цієї породи її екологічній стійкості, очищенні повітря від забруднення та ущільнення ґрунту. Ефірна олія листя вбиває хвороботворні мікроби, тим самим сприяє оздоровленню повітря.

10) бузок. Листя цього куща активно поглинає пил і знижує концентрацію шкідливих газів у повітрі. Також насадження цих порід відіграють велику роль у боротьбі з шумом, рівень якого знижується на 5–10 %.

Загальна площа посаджених рослин на території університету складає 6151, 7 м², що становить 34,6 % від загальної площі навчального закладу, що не відповідає державним нормам рівня озеленення.

Серед студентів та працівників університету авторкою було проведення анкетування (загалом 220 осіб) щодо їх ставлення до екологічної ситуації території, де вони працюють або навчаються. Результати показали, що екологічний стан навколишнього середовища має вплив на самопочуття та

продуктивність праці у 82,7% респондентів. Найбільшим показником безпечної екологічної ситуації для них є кількість зелених насаджень на території. Отже, більшість опитуваних розуміє важливість та серйозність екологічного питання та готова брати участь у зміні благоустрою університету.

Висновки. Для підвищення рівня екологічного благоустрою університету пропонується проведення комплексу заходів, спрямованих на розвиток, збереження та поновлення зелених насаджень, а саме :

- проведення інвентаризації зелених насаджень;
- комплексна оцінка фактичного і прогнозованого стану насаджень;
- розробки заходів з реконструкції і оптимізації рослинних угруповань і санітарно-екологічних умов;
- створення нових зелених зон загального, обмеженого та спеціального призначення;
- активна робота серед учасників навчального процесу що підвищення їх екологічної освіти та свідомості.

Зважаючи на відсоток озеленення території університету, державні вимоги щодо площ зелених насаджень, кліматичні та територіальні особливості закладу, рекомендуємо посадити:

- каштани та клени на спустелених ділянках Скверу Інтернаціоналістів, територія якого частково належить університету;
- кущі бузку біля входу до головного корпусу університету;
- оновити клумби у внутрішній частині території університету, посадити квіти, які придатні для відповідного типу ґрунту (проліски, троянди, хризантеми, айстри, фіалки, чорнобривці, петунії, гладіолуси, анемони, волошки, традесканції тощо).

Література:

1. Місто // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Місто>.
2. Особистість і соціальні інститути в урбанізованому суспільстві: місто Дніпро: монографія: в 2 томах / В. В. Кривошеїн, О. Ю. Висоцький, В. В. Ніколенко та ін.; за заг. ред. В. В. Кривошеїна. Дніпро: ДНУ ім. О. Гончара, 2018. Том 1. 289 с.
3. Белочкіна Ю. Ландшафтний дизайн. Харків: Фолио, 2006. 317 с.
4. Озеленення – шлях до продовження життя. URL: <https://sites.google.com/site/derevodzerelozitta/nas-proekt>.
5. Зелені насадження // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Зелені_насадження.
6. Загоруйко К. Є. Облаштування території навчальних закладів: як екологічний та естетичний стан навколишнього середовища впливає на процес здобуття освіти. «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. Переяслав, 2021. Вип. 73. С. 140–143.
7. «Скільки часу потрібно «працювати» лісові, аби повітря на Тернопільщині звільнилося від забруднень?» URL: <https://ternopilllis.gov.ua/pres-sluzhba/novina/article/skilki-chasu-potribno-pracjuvatilisovi-abi-povitlja-na-ternopilshchini-zvilnilosja-vid-zabrudnen.html> (дата звернення 20.04.2012).